

8th International
Conference on
Management
Accounting,
Economic and
Social Science

هشتمین همایش بین المللی

مدیریت، حسابداری
اقتصاد و
علوم اجتماعی

بررسی اثر تحریم‌های اقتصادی بر شاخص کسب و کار در استان خوزستان

امید احمدی^۱، یوسف الباجی^۲، اشکان بذرافکن^۳

۱- دکتری مدیریت مالی، مدیر کل اداره امور اقتصادی و دارایی خوزستان، omidahmadi9819@gmail.com

۲- دکتری اقتصاد، رئیس گروه اقتصادی اداره امور اقتصادی و دارایی خوزستان، albaji2013@gmail.com

۳- دکتری اقتصاد پولی، کارشناس راهبری اقتصادی اداره امور اقتصادی و دارایی خوزستان، ashkanbazrafkan20@gmail.com

چکیده

بهبود فضای کسب و کار به معنای بهبود فضای تولید و از آن طریق محرک رشد و توسعه اقتصادی است. به طوری که از طریق اصلاح و بهبود فضای کسب و کار، زمینه برای مشارکت بخش خصوصی در عرصه اقتصاد و افزایش سطح تولید و اشتغال و کاهش شاخص فلاکت فراهم می‌گردد. در این پژوهش به بررسی اثر تحریم‌های اقتصادی بر شاخص کسب و کار با استفاده از روش مارکوف سویچینگ برای بازه زمانی ۱۴۰۱-۱۳۹۶ (به صورت فصلی) پرداخته شده است. نتایج روش مارکوف سویچینگ نشان داد که اثر تحریم‌های اقتصادی بر شاخص کسب و کار، مثبت و معنادار است. اگر تحریم‌های اقتصادی یک واحد افزایش یابد، شاخص کسب و کار ۱,۲۹ واحد افزایش پیدا می‌کند.

کلمات کلیدی: کسب و کار، تحریم‌های اقتصادی، مارکوف سویچینگ

۱- مقدمه

در ادبیات اقتصادی، محیط کسب و کار، مجموعه سازوکارها، ساختارها و روابط و مناسباتی است که بر عملکرد بنگاه‌ها تأثیر می‌گذارد، در حالی که سرمایه‌گذار یا کارآفرین به عنوان یک فعال اقتصادی به تنهایی توانایی اثرگذاری مورد نیاز بر این عوامل و ساختارها را ندارد. این عوامل از دلایل اصلی رکود یا رونق در اقتصاد هر کشوری می‌باشند. چشم‌انداز موجود از محیط کسب و کار در هر کشور، عامل تشویق و ترغیب فعالین اقتصادی یا دلسردی و عقب‌نشینی آنها در ورود به عرضه کسب و کار می‌باشد (اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران، ۱۳۹۰). ایجاد فضای مناسب کسب و کار در کشور، یکی از عوامل مهم در ایجاد اشتغال، رشد سرمایه‌گذاری، رونق و رشد اقتصادی و در نهایت افزایش رفاه مردم محسوب می‌شود، که لازمه به وجود آمدن آن، گسترش فعالیت‌های اقتصادی، وجود ثبات، امنیت سیاسی و امنیت اقتصادی در کشور است. ایجاد شرایط لازم برای سرمایه‌گذاری داخلی، گامی برای استفاده از ظرفیت‌های موجود است و سرمایه‌گذاری خارجی، راهی برای ورود به فناوری‌های جدید و دستاوردهای نوین سایر کشورهاست. به منظور جذب و گسترش سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی، کاهش ریسک سرمایه‌گذاری از طریق فراهم کردن امنیت اقتصادی و اجتماعی ضروری است (ارمغان و فلاح حقیقی، ۱۳۹۷). پروژه مهمی که تلاش دارد وضعیت محیط کسب و کار کشورها را در سطح دنیا مورد بررسی قرار دهد، پروژه کسب و کار بانک جهانی است که در سال ۲۰۰۲ کلید خورده است. اصلی‌ترین کار این پروژه، جمع‌آوری داده‌های کمی به منظور مقایسه مقرراتی است که بنگاه‌های کوچک و متوسط در اقتصاد و در طول زمان با آن مواجه‌اند. محور گزارش کسب و کار بانک جهانی، اولین بار در سال ۲۰۰۲ با مجموعه‌ای از پنج شاخص برای ۱۳۳ کشور منتشر شد و در حال حاضر دربرگیرنده ۱۰ مجموعه شاخص برای ۱۹۰ کشور است. این گزارش در برگیرنده جدولی است که در آن کشورها بر اساس رتبه‌های موجود در شاخص‌ها طبقه‌بندی شده‌اند. رتبه هر کشور بر حسب زمان، هزینه و مراحل انجام هر یک از شاخص‌های مطرح شده بانک جهانی مشخص می‌شود. هر چه سرعت انجام یک فعالیت بیشتر و تعداد مراحل اداری و هزینه‌های آن کمتر باشد، محیط کسب و کار آن کشور مناسب‌تر و رتبه آن در مقایسه با سایر کشورها بهتر است. هدف از این پژوهش، بررسی اثر تحریم‌های اقتصادی بر شاخص کسب و کار استان خوزستان با استفاده از روش مارکوف سویچینگ برای بازه زمانی ۱۴۰۱-۱۳۹۶ (به صورت فصلی) است.

ساختار مقاله به صورتی است که پس از مقدمه در بخش دوم به مبانی نظری پرداخته، در بخش سوم پیشینه داخلی و خارجی، در بخش چهارم روش‌شناسی، در بخش پنجم نتایج روش‌شناسی و در بخش ششم به نتیجه‌گیری و پیشنهادات پرداخته می‌شود.

۲- مبانی نظری

کسب و کار شرکت‌ها با مدل‌های مختلفی ارزیابی می‌شوند که اکثر آنها از شاخص‌های مالی استفاده می‌کنند. با این حال، شاخص‌های مالی سنتی نمی‌توانند اطلاعاتی را برای توسعه استراتژی فراهم کنند؛ زیرا رضایت مشتری و کیفیت محصولات و خدمات را نادیده می‌گیرند. بنابراین، شاخص‌های غیر مالی برای ارزیابی کسب و کار، مزیت ویژه‌ای است که در آن مدل کارت امتیازی متوازن (BSC) با مشتریان، فرآیندهای داخلی و آموزش توسعه به عنوان شاخص‌های غیرمالی به طور گسترده توسط بسیاری از شرکت‌ها شناخته شده و مورد توجه بسیاری از محققین قرار گرفته است. در یک محیط رقابتی، ارزیابی شاخص کسب و کار، مبنایی برای تصمیم‌گیری مدیریت می‌شود. از لحاظ تاریخی، مدل‌های مختلفی برای ارزیابی شاخص کسب و کار توسعه داده شده است که از معیارهای مالی و غیر مالی مانند کارت امتیازی متوازن (BSC) با مشتریان استفاده می‌کند. معیارهای مالی مانند هزینه، ارزش افزوده بهره‌وری، هزینه‌های گارانتی و معیارهای غیر مالی شامل معیارهای قابلیت اطمینان محصول، تعداد شکایات مشتری، سهم بازار، تحویل به موقع و

تعداد محصولات جدید است. مدل عملکرد تجاری کمبریج، عوامل داخلی، خارجی، مالی و غیر مالی را با سیستم استراتژیک برای شاخص کسب و کار ادغام می‌کند. اکثر مدل‌ها بر اساس معیارهای مالی و غیر مالی هستند زیرا موفقیت یک شرکت یک مفهوم چند بعدی است که به طراحی، تولید، بازاریابی و توزیع محصولات یا خدمات و معمولاً در محیطی پیچیده و پویا بستگی دارد. بنابراین، تمرکز صرفاً بر روی معیارهای مالی، ممکن است منجر به شکست در انطباق با محیط تجاری جدید شود. معیارهای غیر مالی همچنین بازخوردی را در مورد فعالیت‌های شرکت ارائه می‌دهد که می‌تواند به طور مستقیم و غیرمستقیم بر کسب و کار تأثیر بگذارد. در واقع عوامل زیادی وجود دارد که بر کسب و کار شرکت‌ها تأثیر می‌گذارد. برای کسب و کارها بسیار ضروری است که دریابند کدام عوامل تأثیرگذار هستند و تا چه اندازه عوامل بر کسب و کار بنگاه‌ها تأثیر می‌گذارند (آنه^۱ و همکاران، ۲۰۲۱).

۲-۱- کسب و کار مجازی و عوامل موثر بر آن

توسعه عظیم فناوری، تغییرات چشمگیری را در ساختار کسب و کار به ارمغان آورده است. به طور خاص، اینترنت به یک کانال توزیع جایگزین مهم برای کالاها و خدمات تبدیل شده است (دی یانگ^۲ و همکاران، ۲۰۰۷؛ بابار^۳ و همکاران، ۲۰۰۸ و ماینیتی^۴ و همکاران، ۲۰۱۲). این یک فعالیت آنلاین است که کارمندان، همکاران، تامین کنندگان و مشتریان را گرد هم می‌آورد و در عین حال، ایجاد ارزش را به عنوان هدف اصلی خود دارد (دوپلسیس^۵ و بون، ۲۰۰۴ و لای^۶ و همکاران، ۲۰۱۲). علاوه بر این، کسب و کار الکترونیکی، کارایی عملیات را بهبود می‌بخشد و دسترسی سازمان‌ها را افزایش می‌دهد (اش^۷ و بون، ۲۰۰۳ و بوردونابا جاست^۸ و همکاران، ۲۰۱۲). علاوه بر این، مسائل امنیتی مربوط به دسترسی به داده‌ها باید مورد توجه قرار گیرد، زیرا تبادل داده بین شرکای تجارت الکترونیک باید کنترل شود (دیویدسون^۹، ۲۰۰۱). همچنین، ایجاد دانش و رضایت مشتری از موارد مهم برای فرآیند پیاده‌سازی کسب و کار الکترونیکی است (هوانگ^{۱۰} و همکاران، ۲۰۰۸؛ لای و همکاران، ۲۰۱۲ و یه^{۱۱} و همکاران، ۲۰۱۲). رقابت کسب و کار الکترونیکی ارتباط نزدیکی با توانایی‌ها و تصمیمات مدیریتی دارد (هاربون^{۱۲} و جانی، ۲۰۰۳). از این رو، رهبری به عنوان یک مؤلفه اساسی اجرای موفقیت‌آمیز تجارت الکترونیکی معرفی شده است (هورنر لانگ^{۱۳} و شوئنبرگ، ۲۰۰۳). مدیران موظفند دقیق عمل کنند، تصمیمات استراتژیک بگیرند و در ایجاد مشتریان وفادار موفق باشند (آرگون کوریا^{۱۴} و همکاران، ۲۰۰۷). علاوه بر این، مدیران کسب و کار الکترونیکی باید بتوانند اطلاعات مربوط به نیازهای بازار را به دست آورند، این اطلاعات را به طور کامل تجزیه و تحلیل کنند و با تولید کالاها و خدمات نوآورانه از آن استفاده کنند (کلارک^{۱۵} و فینچام، ۲۰۰۲؛ ویتل^{۱۶}، ۲۰۰۶؛ هوسینکولد^{۱۷}، ۲۰۰۹ و بوردونابا جاست، ۲۰۱۲). علاوه بر این، وجود

1. Anh and et al
2. DeYoung and et al
3. Babbar and et al
4. Mainetti
5. DuPlessis and Boon
6. Lai and et al
7. Ash and Burn
8. Bordonaba-Juste and et al
9. Davidson
10. Huang and et al
11. Yeh and et al
12. Harbone and Johnne
13. Horner-Long and Schoenberg
14. Aragon-Correa and et al
15. Clark and Fincham
16. Whittle
17. Heusinkveld

رهبری اخلاقی که بیشتر به عنوان اخلاق الکترونیک شناخته می‌شود، روز به روز برای اجرای موفقیت‌آمیز کسب و کار الکترونیکی از اهمیت بالایی برخوردار می‌شود (فرنباک^{۱۸}، ۱۹۹۷؛ فلانس^{۱۹}، ۲۰۰۱ و پاستوریزا^{۲۰}، ۲۰۰۸). همکاری و تعامل کسب و کار الکترونیکی با شرکا و سایر شرکت‌ها یک عامل مهم تعیین کننده اجرای موفقیت آمیز در محیط بازار بسیار رقابتی است (باکو^{۲۱} و چان، ۲۰۱۱ و وینگارتون^{۲۲} و همکاران، ۲۰۱۲). همکاری آنلاین بین کسب و کارهای الکترونیکی، عامل اصلی است که به شرکت‌ها کمک می‌کند تا به سرعت به نیازهای مشتریان پاسخ دهند و در نتیجه به ارائه کالاها و خدمات با کیفیت بالا کمک کنند (هریس^{۲۳}، ۲۰۰۸ و کرنوال^{۲۴} و همکاران، ۲۰۰۹). علاوه بر این، یکی دیگر از عوامل مهم برای اجرای موفقیت‌آمیز کسب و کار الکترونیکی، ویژگی‌ها و رفتار کارکنان آن است (نلسون^{۲۵}، ۱۹۹۶ و لای^{۲۶} و اونگ، ۲۰۱۰). بنابراین، یک شرکت الکترونیکی باید بر آموزش کارکنان تمرکز کند تا به درستی بهره‌وری کارکنان را ارزیابی و افزایش دهد و در نتیجه بر فرآیند و عملیات بهره‌وری تجارت الکترونیک تأثیر بگذارد (لی^{۲۷} و همکاران، ۲۰۰۷). علاوه بر این، امنیت به عنوان یک عنصر مهم برای اجرای موفقیت آمیز کسب و کار الکترونیکی الکترونیکی شناخته می‌شود. گسترش فوق‌العاده اشتراک‌گذاری اطلاعات از طریق کانال‌های الکترونیکی، مشتریان آنلاین را در مورد مسائل امنیتی برای حفظ حریم خصوصی داده‌های خود بسیار بدبین کرده است (دوبدسون، ۲۰۰۱ و باکو و چان، ۲۰۱۱). اعتماد مشتریان به هنگام استفاده از کانال‌های آنلاین، عاملی حیاتی است که به اجرای موفقیت‌آمیز تجارت الکترونیک کمک می‌کند (کرنوال و همکاران، ۲۰۰۹). تداوم کسب و کار الکترونیکی و آمادگی برای ارائه خدمات به شیوه مناسب، در نتیجه یک محیط سازمانی به خوبی تثبیت شده، به کاهش یا اجتناب از خطاهای عملیاتی کمک می‌کند (آویزینیس^{۲۸} و همکاران، ۲۰۰۰).

علاوه بر این، نوآوری به عنوان یک عنصر مهم برای اجرای موفقیت‌آمیز تجارت الکترونیک و قدرت رقابتی آن معرفی شده است (کریستنسن^{۲۹}، ۱۹۹۷؛ هامل^{۳۰}، ۲۰۰۱؛ بلو^{۳۱} و همکاران، ۲۰۰۴ و تسنگ^{۳۲} و همکاران، ۲۰۰۷). مبنای ایجاد مزیت رقابتی برای یک کسب و کار الکترونیکی با سرمایه فکری، ارتباط نزدیک دارد. سرمایه فکری شامل تمام ویژگی‌هایی است که ساختار یک کسب و کار الکترونیکی را تعریف می‌کند، مانند قابلیت‌ها، شرایط کاری، فناوری و فرآیندها. سرمایه فکری زمانی که با قابلیت‌های سازمانی مرتبط باشد به ایجاد مزیت رقابتی کمک می‌کند (تسای^{۳۳} و همکاران، ۲۰۱۱). با این حال، به دلیل رقابت موجود در بازارهای آنلاین، یک کسب و کار الکترونیکی مجبور است در پاسخ به محیط الکترونیکی دائماً متغیر و ناپایدار، نوآورانه و انعطاف‌پذیر باشد. بنابراین، استراتژی‌سازی به عنوان یک

-
18. Fernback
 19. Flanes
 20. Pastoriza
 21. Bhakoo and Chan
 22. Wiengarten and et al
 23. Harris
 24. Kervenoael and et al
 25. Nelson
 26. Lai and Ong
 27. Lee and et al
 28. Avizienis and et al
 29. Christensen
 30. Hamel
 31. Bello and et al
 32. Tseng and et al
 33. Tsai and et al

عامل مهم برای موفقیت یک عملیات مؤثر تجارت الکترونیکی مشاهده می‌شود (ساور^{۳۴} و ویلکاکس، ۲۰۰۳؛ یه و همکاران، ۲۰۱۲ و اونتی^{۳۵} و همکاران، ۲۰۱۲).

۲-۲- شاخص کسب و کار

بر اساس پژوهش‌های اتاق بازرگانی ایران، شاخص کسب و کار استان خوزستان بدست آمده است. مولفه‌های محیط کسب و کار در پژوهش اتاق بازرگانی متناسب با شرایط اقتصادی ایران، شناسایی و تعریف شده‌اند و با شاخص‌های مشهور بین‌المللی نظیر بانک جهانی یا گزارش جهانی رقابت‌پذیری تفاوت دارد. برای محاسبه این شاخص، محاسبات بر روی ۷۰ نماگر که شامل ۲۸ مولفه پیمایشی و ۴۲ مولفه آماری که از عوامل مختلف و قابل احصای مؤثر بر اداره واحدهای تولیدی در ایران معرفی شده است، حاصل شده است. این شاخص بین ۱ تا ۱۰ قرار دارد. هر چه این عدد به ۱۰ نزدیکتر باشد به معنای نامناسب بودن فضای کسب و کار دارد و بالعکس هر چه عدد این شاخص به ۱ نزدیکتر باشد به معنای مناسب بودن فضای کسب و کار دارد.

۳-۲- تحریم‌های اقتصادی

از نام‌آشناترین کلمات و ابزارهای سیاسی در ایران به ویژه در ۴۰ سال اخیر، واژه «تحریم» است. پیشینه استفاده از این ابزار به ماه‌های آغازین بعد از پیروزی انقلاب سال ۱۳۵۷ بر می‌گردد. اهمیت موضوع در کشور ایران پس از انقلاب اسلامی؛ امری بدیهی است و نیازی به توضیح ندارد. در سال‌های پس از انقلاب؛ تحریم‌ها بر ضد ایران افزایش چشمگیری یافته است که در ۱۳ آبان ۱۳۵۸ با تسخیر سفارت آمریکا، ایران رسماً با انواع تحریم‌های اقتصادی و تجاری آمریکا و متحدان اروپایی آن مواجه شد که همچنان ادامه دارد. با مروری بر تحولات رخ داده در اقتصاد ایران در طی چند دهه‌ی اخیر به خوبی قابل مشاهده است که اقتصاد ایران با تغییر و تحولات مختلفی از قبیل مواجه شدن با تحریم‌های شدید بین‌المللی روبه‌رو بوده است که می‌توانند به عنوان عاملی مؤثر بر کسب و کار در اقتصاد ایران مطرح گردند.

اعمال تحریم‌ها یکی از استراتژی‌هایی است که کشورها برای تحمیل رفتار خود به وسیله فشارهای اقتصادی یا سیاسی بر کشورهای هدف اعمال می‌کنند. تحریم‌ها به عنوان ابزار مجازات یا نشانه‌ای از عدم تایید اقدامات نامناسب مورد استفاده قرار می‌گیرند. هدف از اعمال تحریم‌های اقتصادی این است که باعث افزایش هزینه‌های مربوط به معامله‌گران شود و از طریق افزایش هزینه، باعث ایجاد تغییر در رفتار کشور تحریم شده شوند. هزینه‌های اعمال شده از طریق فشار اقتصادی در اینجا به عنوان وسیله‌ای برای تغییر رفتار دولت در کشور تحریم شده عمل می‌کند. فشار اقتصادی باعث می‌شود تا کشور تحریم کننده به اهداف مطلوب خود بدون مداخله نظامی برسد (استیپین^{۳۶} و همکاران، ۲۰۱۶). تعداد تحریم‌ها بر علیه کشورها در حال افزایش است و تحریم‌ها در سال‌های اخیر به طور فزاینده‌ای از مقبولیت برخوردار بوده است. اهداف اعمال تحریم‌ها متفاوتند از جمله تغییر سیاست در کشور هدف به ویژه هنگامی که تحریم‌های اقتصادی توسط کشورها به طور جداگانه انجام می‌شود. حتی زمانی که تحریم‌ها توسط گروه‌های مختلف کشورها به طور کلی و ایده‌آل حمایت می‌شوند، توسط سازمان ملل متحد مورد حمایت قرار می‌گیرند، به این ترتیب آنها قوی‌ترین پشتیبانی و مشروعیت بین‌المللی و دیپلماتیک را به ارمغان می‌آورند.

تحریم جزئی از دیپلماسی بین‌المللی حاکم بر جهان کنونی است که از سوی کشورهای تحریم کننده به عنوان ابزاری غیرنظامی برای اجبار دولت‌های کشورهای هدف، جهت انجام واکنش مورد نظر اعمال می‌شود. منظور از تحریم، کاهش یا موقت ساختن، یا تهدید به توقف روابط اقتصادی، تجاری و مالی متعارف با کشور هدف از سوی دولت کشور تحریم

34. Sauer and Willcocks

35. Onetti and et al

36. Stepien and et al

کننده است. منظور از روابط متعارف در این تعریف، روابط در وضعیت بدون اعمال تحریم است. در واقع، تحریم، سلاحی اقتصادی در میدان مبارزه‌ای غیرنظامی است که دیپلماسی را از گفتگو فراتر برده و وارد عمل می‌شود (ایلر^{۳۷}، ۲۰۰۷). نهاد تحریم کننده ممکن است دولت یک یا چند کشور از قبیل آمریکا و یا یک سازمان بین‌المللی از قبیل سازمان ملل باشد. کشور هدف، کشوری است که مستقیماً مورد اعمال سیاست‌های تحریم واقع شده است. منظور از اهداف سیاست خارجی، تغییر در رفتارهای سیاسی کشور هدف است که کشور تحریم کننده به طور صریح یا ضمنی در پی آن است. تحریم‌ها به عنوان ابزاری برای تأمین منافع سیاست خارجی یک کشور، در میانه طیفی قرار می‌گیرد که در یک سوی آن، سخت‌ترین اقدامات قهرآمیز مانند کاربرد نیروی نظامی، فعالیت‌های پنهانی یا تهدید به زور است و در سوی دیگر، طیف تدابیر دیپلماتیک، اخراج دیپلمات‌ها، احضار سفیر، اعتراض رسمی دیپلماتیک و به تعلیق در آوردن مبادلات فرهنگی قرار دارد. به عبارتی، تحریم‌ها در میانه این طیف قرار داشته و به جای آنها می‌نشینند (هافبایر^{۳۸} و همکاران، ۲۰۰۷).

۳-پیشینه تحقیق

۳-۱- پیشینه داخلی

عرب مازار و احمدیان (۱۳۸۹)، در پژوهشی با عنوان "شاخص فضای کسب و کار و تاثیر آن بر سرمایه‌گذاری خصوصی در ایران" به تدوین شاخص بومی فضای کسب و کار ایران پرداختند. نتایج پژوهش آنها نشان داد که بهبود فضای کسب و کار به افزایش سرمایه‌گذاری خصوصی در ایران منجر می‌شود.

اشرفی و فهیمی‌فر (۱۳۹۰)، در پژوهشی با عنوان "بررسی شاخص‌های بهبود فضای کسب و کار با تاکید بر جایگاه ایران" به بررسی و مقایسه شاخص‌های مرتبط با بهبود فضای کسب و کار در کشورهای آسیای غربی، آسیای میانه با تاکید بر جایگاه ایران و کشورهای همسایه پرداختند. شاخص‌های ثبت و انتقال مالکیت، شروع یک کسب و کار، پرداخت مالیات، حمایت از سرمایه‌گذاران، الزام‌آور بودن اجرای قراردادهای، اخذ اعتبار، انحلال، اخذ مجوز و در نهایت شاخص تجارت برون مرزی به ترتیب به طور میانگین دارای کمترین میزان رتبه بوده‌اند، به گونه‌ای که شاخص ثبت و انتقال مالکیت دارای میانگین ۶۹ و تجارت برون مرزی دارای میانگین ۱۱۴ بودند. این امر بیانگر آن است که در بین کشورها و سال‌های مورد مطالعه، شاخص ثبت و انتقال مالکیت در کشورهای همسایه ایران دارای جایگاه بهتری نسبت به بقیه کشورهای جهان بوده است و شاخص تجارت برون مرزی دارای عدم جایگاه مناسب در بین کشورهای جهان است.

سلطانی شیرازی و نوری کوچی (۱۳۹۶)، در پژوهشی با عنوان "قوانین و مقررات و محیط کسب و کار: ماهیت و اثر پروژه سهولت کسب و کار بانک جهانی" به چگونگی انجام پروژه کسب و کار با توجه به تعدادی از یافته‌های کلیدی در گزارش ۲۰۱۵ پرداختند و سپس نکات مهم در ارتباط با این موضوع، انتقادهای وارد بر آن و پاره‌ای از مسایل سیاسی اقتصادی مرتبط با پروژه را بیان کردند.

ارمغان و فلاح حقیقی (۱۳۹۷)، در پژوهشی با عنوان "تحلیلی بر شاخص‌های فضای کسب و کار در ایران" به بررسی و تحلیل شاخص‌های کسب و کار ایران با استفاده از روش طولی و تحلیلی برای بازه زمانی ۲۰۱۷-۲۰۱۳ پرداختند. نتایج پژوهش آنها نشان داد که شاخص‌های اخذ مجوزهای ساخت، ثبت مالکیت و کسب انشعاب برق، بیشترین بهبود را طی این سال‌ها در رتبه جهانی داشته‌اند. از طرف دیگر شاخص‌های تجارت فرامرزی و حل و فصل ناتوانی در پرداخت دیون، بیشترین تنزل و افت را طی این سال‌ها داشته است. شاخص حمایت از سرمایه‌گذاران کوچک همواره طی این ۵ سال اخیر از وضع نامطلوبی برخوردار بوده است و در روند بهبود آن تغییری صورت نگرفته است.

37. Eyle

38. Hufbauer and et al

شفیعی و زمانی (۱۴۰۰)، در پژوهشی با عنوان "آسیب شناسی فضای کسب و کار و اشتغال در ایران با تمرکز بر شناسایی علل شکل گیری اشتغال غیررسمی با رویکرد شبکه مضامین" به شناسایی علل شکل گیری اشتغال غیررسمی پرداختند. نتایج پژوهش آنها نشان داد که بیش از ۸۰ عامل در شکل گیری اشتغال غیررسمی تاثیر دارد.

میلانی (۱۴۰۱)، در پژوهشی با عنوان "بهبود فضای کسب و کار و توسعه اقتصادی، جایگاه و تکالیف سازمان های اجرایی؛ مطالعه موردی: سازمان ثبت اسناد و املاک کشور" به بررسی رابطه میان بهبود فضای کسب و کار و توسعه اقتصادی پرداخت. ایشان همچنین مهمترین چالش ها و آسیب های حوزه کسب و کار را بررسی کرد.

احمدی (۱۴۰۱)، در پژوهشی با عنوان "عوامل موثر بر بهبود کسب و کار در استان خوزستان" به بررسی عوامل موثر بر بهبود فضای کسب و کار استان خوزستان پرداخت. ایشان در آن پژوهش، عوامل ایجاد کننده طرح کسب و کار را در ۴ مورد تقاضا، رویکرد، مزایا و رقابت دانست و حوزه های کسب و کار در خوزستان را در ۴ مورد صنایع سبک و سنگین، کارخانه های برجسته، معادن و گردشگری خلاصه نمود.

۳-۲- پیشینه خارجی

جانکوف^{۳۹} و همکاران (۲۰۰۶)، در پژوهشی به بررسی رابطه شاخص کسب و کار با رشد اقتصادی در ۱۳۵ کشور دنیا پرداختند. برای ساختن شاخص مقررات از ۷ شاخص فرعی سهولت کسب و کار (شروع کسب و کار، استخدام و اخراج نیروی کار، حقوق مالکیت، اخذ اعتبار، حمایت از سرمایه گذاران، اجرای قراردادهای بستن کسب و کار) استفاده کردند و از رتبه شاخص های فرعی در هر کشور میانگین ساده گرفته و رتبه کلی کشورها را به عنوان شاخصی از مقررات کسب و کار لحاظ کردند. نتیجه پژوهش آنها نشان داد که مقررات بهتر، رشد سریع تر را به دنبال دارد به طوری که با تقسیم کشورها به ۴ گروه مشاهده گردید که نرخ رشد سالانه ی یک چهارم کشورها با بهترین مقررات کسب و کار، ۲٫۳ درصد بیشتر از یک چهارم پایین ترین است.

مادیتینوس^{۴۰} و همکاران (۲۰۱۴)، در پژوهشی به بررسی عوامل موثر بر فضای کسب و کار الکترونیکی در یونان پرداختند. نتایج پژوهش آنها نشان داد که در دسترس بودن آموزش، سطح دانش و به اشتراک گذاری دانش از مهمترین عوامل موثر بر کسب و کار الکترونیکی است.

آنه و همکاران (۲۰۲۱)، در پژوهشی به بررسی عوامل موثر بر کسب و کار از جنبه های غیر مالی (مشتریان، فرآیندهای داخلی و آموزش توسعه) پرداختند. آنها از نرم افزار SPSS برای پردازش داده ها استفاده کردند. نتایج پژوهش آنها نشان داد که عوامل موثر بر عملکرد تجاری از جنبه های غیر مالی به ترتیب زیر رتبه بندی می شود: (۱) استفاده از منابع، (۲) بازار گرای، (۳) فناوری اطلاعات، (۴) سیاست های محلی، (۵) دسترسی و استفاده از سرمایه و (۶) سیاست های دولتی.

باباتونده^{۴۱} و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهشی به بررسی تأثیر شاخص سهولت انجام کسب و کار (EDBI) بر بازده سرمایه گذاری (ROI) در نیجریه برای بازه زمانی ۲۰۱۹-۲۰۱۵ پرداختند. نتایج آنها نشان داد که از نظر آماری، تداوم سیاست های دولت اثر منفی بر شاخص کسب و کار دارد. مدیریت ترافیک و حمل و نقل و زیرساخت های امنیتی تأثیر ناچیزی بر ROI نشان می دهند. از این رو، یافته ها نشان می دهد که سیاست های دولتی، با سهولت انجام کسب و کار در نیجریه رابطه منفی دارد.

39. Djankov and et al

40. Maditinos and et al

41. Babatunde and et al

۴- روش شناسی

۴-۱- پایایی و آزمون ریشه واحد

در مدل سازی اقتصادی و اقتصادسنجی، می بایست پایایی متغیرهای سری زمانی مورد بررسی قرار گیرد. یکی از انواع مهم داده های آماری مورد استفاده در تجزیه و تحلیل های تجربی، داده های سری زمانی می باشد، زیرا این نوع داده های آماری، ویژگی های خاصی برای پژوهشگران در اقتصادسنجی دارد. هر سری زمانی را می توان محصول تولید یک فرایند استوکاستیک یا تصادفی دانست و مجموعه پیوسته ای از داده ها یک تحقق واقعی از فرایند تصادفی اصلی می باشند. وجه تمایز و تفاوت بین فرایند استوکاستیک و تحقق واقعی آن بسیار شبیه به وجه تمایز بین جامعه و نمونه آن در داده های مقطعی است. همان گونه که از داده های نمونه برای استنباط یک جامعه استفاده می شود، در سری های زمانی نیز از تحقق واقعی برای استنباط در مورد فرایند استوکاستیک استفاده می شود. بر این اساس، میانگین و واریانس متغیرها در طول زمان ثابت بوده و مستقل از زمان است، اما بررسی هایی که از سال ۱۹۹۰ به بعد انجام شده، نشان داده است که فرض پایایی در مورد بسیاری از متغیرهای سری های زمانی اقتصاد کلان نادرست بوده و اغلب این متغیرها وابسته به زمان بوده و ناپایدار می باشند. مطالعات نشان داده اند که در صورت عدم تحقق فرض پایایی، استفاده از آماره t و F گمراه کننده بوده و احتمال اینکه نتایج به دست آمده تنها یک رگرسیون جعلی بوده و هیچ گونه رابطه اقتصادی واقعی تعادلی نداشته باشد افزایش می یابد، بنابراین لازم است پایایی و ناپایایی متغیرها بررسی گردد. از این رو ابتدا با استفاده از روش دیکی فولر تعمیم یافته، پایایی متغیرها آزمون شده است.

۴-۲- تخمین با روش مارکوف سویچینگ چند متغیره

اولین بار کوانت^{۴۲} (۱۹۷۲)، این مدل را معرفی کرد، سپس همیلتون^{۴۳} (۱۹۸۹)، آن را توسعه داد. همیلتون (۱۹۸۹) بیان می کند که بسیاری از متغیرها در دوره هایی به طور چشم گیری با هم متفاوت هستند. این تغییرات (شکست ها) به دلایل مختلفی مانند هراس مالی^{۴۴}، جنگ ها، بحران های اقتصادی، تحریم ها، تغییرات در سیاست ها و مقررات دولتی و غیره می توانند اتفاق بیفتند که می توانند رژیم ها یا وضعیت هایی را برای متغیر ایجاد نمایند. از انواع الگوهای غیرخطی و تغییر رژیم می توان به الگوهای خود رگرسیون آستانه ای^{۴۵}، الگوی خود رگرسیون با انتقال ملایم^{۴۶} و الگوی مارکوف سویچینگ^{۴۷} اشاره کرد. از تفاوت های مهم میان الگوی مارکوف سویچینگ و دیگر الگوهای غیرخطی می توان به دو مورد اشاره کرد: اول آنکه تابع انتقال در الگوی مارکوف سویچینگ با استفاده از داده های موجود به راحتی برآورد می شود اما در دو الگوی دیگر، تصریح تابع انتقال مشکل است؛ دوم اینکه، در الگوی مارکوف سویچینگ، تغییر رژیم به صورت درونزا تعیین می شود، اما در دیگر الگوهای غیرخطی، تغییر رژیم از پیش تعیین شده است (اسدی و اسماعیلی، ۱۳۹۲).

42. Quandt

43. Hamilton

44. Financial panics

45. Threshold Autoregressive Model (TAR)

46. Smooth Transition Autoregressive Model (STAR)

47. Markov Switching Model (MS)

۵- نتایج روش شناسی

۵-۱- نتایج آزمون دیکی فولر تعمیم یافته

جدول ۱: نتایج آزمون دیکی فولر تعمیم یافته

نتیجه گیری	احتمال بدست آمده	متغیر
مانا	.۰۰	B
مانا	.۰۰	S

منبع: نتایج پژوهش

همان طور که نتایج نشان می دهد متغیرهای تحقیق؛ B (شاخص کسب و کار) و S (تحریم های اقتصادی)، در سطح ۵ درصد، مانا هستند و مشکل وجود نتایج کاذب وجود ندارد.

۵-۲- نتایج آزمون مارکوف سوییچینگ

جدول ۲: نتایج آزمون مارکوف سوییچینگ

P-Value	ضریب	متغیر
.۰۰	۱,۲۹	s
.۰۰	-۲,۸۹	Logsigma(1)
.۰۰	-۱,۱۷	Logsigma(2)
.۰۰	.۹۹	AR(1)
.۰۰	۴	C(1)
.۰۰	۵۰	C(2)

منبع: نتایج پژوهش

از آنجایی که در مدل تخمین زده شده، واریانس جز اخلاص مربوط به معادلات دو رژیم متفاوت بوده، در نتیجه در رژیم یک، لگاریتم انحراف معیار برابر ۲,۸۹- و در رژیم دو، لگاریتم انحراف معیار برابر ۱,۱۷- بدست آمده است که نشان می دهد رژیم یک دارای نوسانات بیشتری (واریانس بیشتری) نسبت به رژیم دو می باشد.

همپلتون بیان می کند رژیمی که دارای عرض از مبدا بیشتری است به عنوان رژیم رونق (در این پژوهش به عنوان میانگین شاخص کسب و کار بالا) و رژیمی که دارای عرض از مبدا کمتری است به عنوان رژیم رکود (در این پژوهش به عنوان میانگین شاخص کسب و کار پایین) استفاده می شود. در این پژوهش رژیم یک، نماینده رژیم با میانگین شاخص کسب و کار پایین و رژیم دو، نماینده رژیم با میانگین شاخص کسب و کار بالا می باشد.

در این تحقیق فرض کردیم اثر تحریم در هر دو رژیم بر شاخص کسب و کار استان خوزستان برابر است. بر اساس نتایج بدست آمده اگر تحریم های اقتصادی یک واحد افزایش یابد شاخص کسب و کار استان خوزستان ۱,۲۹ واحد افزایش می یابد. در واقع وضعیت کسب و کار بدتر می شود.

تعداد فصول رژیم یک و رژیم دو منتج از برآورد مدل مارکف- سوییچینگ در طول دوره ۱۴۰۱:۴-۱۳۹۶:۱ در جدول شماره ۳ نشان داده شده است.

جدول ۳: میانگین دوره قرار گرفتن در رژیم مورد نظر

رژیم	میانگین دوره قرار گرفتن در رژیم مورد نظر
رژیم یک	۱,۵
رژیم دو	۱

منبع: نتایج پژوهش

بر اساس جدول ۳، رژیم یک پایدارترین رژیم است. زیرا اگر اقتصاد وارد این رژیم گردد به طور متوسط ۱,۵ دوره (فصل) در این رژیم باقی خواهند ماند. نتایج حاصل از این جدول مطابق نظریات اقتصادی است، چرا که بر اساس نظریات اقتصادی، دوران رکود (در این پژوهش رژیم با میانگین شاخص کسب و کار پایین) دارای عمر کمتری نسبت به دوران رونق (در این پژوهش رژیم با میانگین شاخص کسب و کار بالا) است (اسدی و اسماعیلی، ۱۳۹۲).

جدول ۴: احتمالات انتقال از یک رژیم به رژیم دیگر

رژیم	رژیم یک	رژیم دو
رژیم یک	۰/۳۳	۰/۶۷
رژیم دو	۰/۹۹	۰/۰۱

منبع: نتایج پژوهش

جدول ۴ احتمالات انتقال از یک رژیم به رژیم دیگر را نشان می‌دهد. همان‌طور که مشاهده می‌گردد احتمال انتقال از رژیم یک به رژیم دو ۶۷ درصد، احتمال انتقال از رژیم دو به رژیم یک ۹۹ درصد، احتمال انتقال از رژیم یک به رژیم یک ۳۳ درصد و احتمال انتقال از رژیم دو به رژیم دو ۱ درصد است.

۶- نتیجه‌گیری و پیشنهادات

در این پژوهش به بررسی اثر تحریم‌های اقتصادی بر شاخص کسب و کار با استفاده از روش مارکوف سوییچینگ برای بازه زمانی ۱۴۰۱-۱۳۹۶ (به صورت فصلی) پرداخته شده است. نتایج روش مارکوف سوییچینگ نشان داد که اثر تحریم‌های اقتصادی بر شاخص کسب و کار، مثبت و معنادار است. اگر تحریم‌های اقتصادی یک واحد افزایش یابد، شاخص کسب و کار ۱,۲۹ واحد افزایش پیدا می‌کند.

تحلیل سنگین‌ترین تحریم‌های آمریکا علیه کشور از یک طرف و نارسایی‌ها و مشکلات ساختاری موجود از گذشته در اقتصاد، فشار مضاعفی را بر پایه‌های اقتصادی کشور وارد نموده است.

پیشنهادهای پژوهش:

- ۱) خود باوری و خوداتکایی را تقویت کنیم؛
- ۲) اجرای سیاست‌های اقتصاد مقاومتی در بخش تولید؛
- ۳) اصلاح محیط کسب و کار با حذف قوانین مخل؛
- ۴) تقویت روابط تجاری با همسایگان؛
- ۵) کاهش تنش‌های داخلی و خارجی جهت تشویق سرمایه‌گذاری در داخل؛
- ۶) مبارزه با فساد در شرایط تحریمی.

منابع

۱. احمدی، ا. (۱۴۰۱)، "عوامل موثر بر بهبود کسب و کار در استان خوزستان"، هشتمین کنفرانس بین‌المللی علوم مدیریت و حسابداری.
۲. اسدی، ع و اسماعیلی، میثم. (۱۳۹۲)، "تاثیر شاخص توسعه انسانی بر رشد اقتصادی ایران در قالب مدل مارکوف-سوئیچینگ"، فصلنامه علمی پژوهشی، پژوهش‌های رشد و توسعه اقتصادی، ۳ (۱۲)، ۸۹-۱۰۴.
۳. اتاق بازرگانی و صنایع و معادن تهران. (۱۳۹۰)، "بررسی عوامل موثر بر سنجش و بهبود فضای کسب و کار در ایران".
۴. ارمغان، ن و فلاح حقیقی، ن. (۱۳۹۷)، "تحلیلی بر شاخص‌های فضای کسب و کار در ایران"، رهیافت، ۷۱.

۵. اشرفی، ی و فهیمی فر، ف. (۱۳۹۰)، "بررسی شاخص‌های بهبود فضای کسب و کار با تاکید بر جایگاه ایران"، مجله اقتصادی، ماهنامه بررسی مسایل و سیاست‌های اقتصادی، ۱۱، ۴۲-۷.
۶. بذرافکن، ا، گشتاسبی پور، ا، کایدخورد، ع. (۱۳۹۸)، "چهارمین کنفرانس بین‌المللی دستاوردهای نوین پژوهشی در علوم انسانی و مطالعات اجتماعی و فرهنگی".
۷. سلطانی شیرازی، ا و نوری کوچی، ا. (۱۳۹۶)، "قوانین و مقررات و محیط کسب و کار: ماهیت و اثر پروژه سهولت کسب و کار بانک جهانی"، مجله اقتصادی، ۷ و ۸، ۱۰۵-۷۳.
۸. شفيعی، م.م و زمانی، م. (۱۴۰۰)، "آسیب شناسی فضای کسب و کار و اشتغال در ایران با تمرکز بر شناسایی علل شکل‌گیری اشتغال غیررسمی با رویکرد شبکه مضامین"، دو ماهنامه بررسی‌های بازرگانی، سال بیستم، ۱۱۴، ۸۲-۶۳.
۹. عرب مازار، ع و احمدیان، م. (۱۳۸۹)، "شاخص فضای کسب و کار و تاثیر آن بر سرمایه‌گذاری خصوصی در ایران"، فصلنامه اقتصاد، دانشگاه شهید بهشتی، سال اول، ۴.
۱۰. میلانی، ج. (۱۴۰۱)، "بهبود فضای کسب و کار و توسعه اقتصادی، جایگاه و تکالیف سازمان‌های اجرایی؛ مطالعه موردی: سازمان ثبت اسناد و املاک کشور"، پژوهشنامه اقتصاد و کسب و کار، سال سیزدهم، ۲۵، ۳۳-۲۳.

11. Anh, T, Linh,V, Hang, T, Thuy,T. (2021), " Analysis of Some Factors Affecting Business Performance From Non-Financial Aspects at Enterprises in Nam Dinh Province,"28, 19-27.

12. Ash, C.G, Burn, J.M. (2003), "A strategic framework for the management of ERP enabled e-business change," European Journal of Operational Research, 146, 2, pp. 374-387.

13. Aragon-Correa, J.A., Garcia-Morales, V.J, Cordon-Pozo, E. (2007), "Leadership and organisational learning's role on innovation and performance: lessons from Spain," Industrial Marketing Management, 36 , 3, pp. 349-359.

14. Avizienis, A, Laprie, J.-C, Randell, B. (2000), "Fundamental concepts of dependability," Third Information Survivability Workshops (ISW), Boston, MA.

15. Babbar, S, Addae, H, Gosen, J, Prasad, S. (2008), "Organizational factors affecting supply chains in developing countries," International Journal of Commerce and Management, 18 , 3, pp. 234-251.

16. Bordonaba-Juste, V, Lucia-Palacios, L, Polo-Redondo, Y. (2012a), "The influence of organizational factors on e-business use: analysis of firm size," Marketing Intelligence and Planning, 30, 2, pp. 212-229.

17. Bhakoo, V, Chan, C. (2011), "Collaborative implementation of e-business processes within the health-care supply chain: the Monash pharmacy project," Supply Chain Management: An International Journal, 16 , 3, pp. 184-193.

18. Bello, D.C, Lohtia, R, Sangtani, V. (2004), "An institutional analysis of supply chain innovations in global marketing channels," Industrial Marketing Management, , 33 , 1, pp. 57-64.

19. Babatunde,S A, Ajape,M K , Isa, K D, Kuye,O, Omolehinwa,E O, Muritala,S A. (2021), "Ease of Doing Business Index: An Analysis of Investors Practical View," Jurnal Economia, 17,1, PP123-101.

20. Clark, T, Fincham, R. (2002), Critical Consulting: New Perspectives on the Management Advice Industry, Blackwell Publishers, Oxford.

21. Christensen, C.M. (1997), The Innovator's Dilemma, HPS Press, Boston, MA.

22. DeYoung, R., Lang, W.W, Nolle, D.L. (2007), "How the internet affects output and performance at community banks," Journal of Banking and Finance, 31, 4, pp, 1033-1060.

هشتمین همایش بین المللی

مدیریت، حسابداری
اقتصاد و
علوم اجتماعی

23. DuPlessis, M, Boon, J.A. (2004), "Knowledge management in eBusiness and customer relationship management: South African case study findings," International Journal of Information Management, 24, 1, pp. 73-86.
24. Davidson, M.A. (2001), "Security for eBusiness," Information Security Technical Report, 6 , 2, pp. 80-94.
25. Djankov, S, Caralee McLiesh, Rita Maria, R. (2006), Regulation and Growth, The World Bank.
26. Eyler, R. (2015), On Economic Sanctions and Exchange Rates.
27. Fernback, J. (1997), "The individual within the collective: virtual ideology and the realization of collective principles," in Virtual Culture, Sage, London, pp. 36-54.
28. Flanes, L.G. (2001), People Skills For Project Managers, Management Concepts, Vienna, VA.
29. Hamel, G. (2001), "Bringing silicon valley inside," Harvard Business Review, 77 , 5, pp. 71-86.
30. Huang, X, Kristal, M.M, Schroeder, R.G. (2008), "Linking learning and effective process implementation to mass customisation capability," Journal of Operations Management, 26 , 6, pp. 714-729.
31. Harbone, P, Johne, A. (2003), "Creating project climate for successful product innovation," European Journal of Innovation Management, 6 , 2, pp. 118-132.
32. Horner-Long, P, Schoenberg, R. (2002), "Does e-business require different leadership characteristics? An empirical investigation," European Management Journal, 20 , 6, pp. 611-619.
33. Heusinkveld, S, Benders, J, Van den Berg, R. (2009), "From market sensing to new concept development in consultancies: the role of information processing and organizational capabilities," Technovation, 29 , 8, pp. 509-516.
34. Harris, R.J. (2008), "Improving tacit knowledge transfer within SMEs through e-collaboration," Journal of European Industrial Training, 33 , 3, pp. 215-231.
35. Hufbauer, G. C., Schott, J. J., & Elliott, K. A. (1990), "Economic Sanctions Reconsidered: History and current policy (Vol. 1) ", Institute for International Economics.
36. Kervenoael, R, Selcen, D, Aykac, O, Palmer, M. (2009), "Online social capital: understanding e-impulse buying in practice," Journal of Retailing and Consumer Services, 16 , 4, pp. 320-328.
37. Lai, J.-Y, Kan, C.-W, Ulhas, K.R. (2012), "Impacts of employee participation and trust on e-business readiness, benefits, and satisfaction," Information Systems and e-Business Management, 11 , 2, pp. 265-285.
38. Lai, J.-Y, Ong, C.-S. (2010), "Assessing and managing employees for embracing change: a multiple-item scale to measure employee readiness for e-business," Technovation, 30 , 1, pp. 76-85.
39. Lee, C, Lee, G, Lin, H.F. (2007), "The role of organisational capabilities in successful e-business implementation," Business Process Management Journal, 13 , 5, pp. 677-693.
40. Mainetti, L, Paiano, R, Bolchini, D, Pandurino, A. (2012), "Dialogue-based modeling of rich Internet applications: the Rich-IDM approach," International Journal of Web Information Systems, 8 , 2, pp. 157-180.

هشتمین همایش بین المللی

مدیریت، حسابداری
اقتصاد و
علوم اجتماعی

41. Maditinos,D,Chatzoudes,D , Sarigiannidis,L.(2014), “Factors affecting e-business successful implementation,” International Journal of Commerce and Management,24,4,pp300-320.
42. Nelson, D.L, Quick, J.C. (1996), Organisational Behavior: The Essentials, West Publishing, St. Paul, MN.
43. Onetti, A, Zucchella, A, Jones, M.V, McDougall-Covin, P.P. (2012), “Internationalization, innovation and entrepreneurship: business models for new technology-based firms,” Journal of Management and Governance, 16 , 3, pp. 337-368.
44. Pastoriza, D, Arino, M.A, Ricart, J.E. (2008), “Ethical managerial behaviour as an antecedent of organisational social capital,” Journal of Business Ethics, 78, 3, pp. 329-342.
45. Sauer, C, Willcocks, L. (2003), “Establishing the business of the future: the role of organisational architecture and information technologies,” European Management Journal, 21 , 4, pp. 497-508.
46. Stępień, B., Pospieszna, P., & Skrzypczyńska, J. (2016), “Challenges in evaluating impact of sanctions–political vs economic perspective”, Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM.
47. Tseng, F.-M, Chiu, Y, Chen, J. (2007), “Measuring business performance in the high-tech industry: a case study of Taiwan’s large-sized TFT-LCD panel companies,” Omega, 37 , 3, pp. 686-697.
48. Tsai, M.-T, Li, E.Y, Lee, K.-W, Tung, W.-H. (2011), “Beyond ERP implementation: the moderating effect of knowledge management on business performance,” Total Quality Management, 22 , 2, pp. 131-144.
49. Whittle, A. (2006), “The paradoxical repertoires of management consultancy,” Journal of Organisational Change Management, 19 , 4, pp. 424-436.
50. Wiengarten, F, Humphreys, P, McKittrick, A, Fynes, B. (2012), “Investigating the impact of E-business applications on supply chain collaboration in the German automotive industry,” International Journal of Operations & Production Management, 33, 1, pp. 25-48.
51. Yeh, C.-H, Lee, G.-G, Pai, J.-C. (2012), “How information system capability affects e-business information technology strategy implementation: an empirical study in Taiwan,” Business Process Management Journal, 18 , 2, pp. 197-218.